

minden nemzete között elsőnek, szinte tökéletesnek érzik a mienket. A jamboree, a világ összes cserkéseinek egybejövetele számára kiválóságunk bizonyítéka volt. Ilyen bizonyíték a sok apróság: az oldhamiek vendégszeretete, a walesi herceg látogatása, amely hosszabbra nyult az előirányoztnál, a magyar zenekarok kapossága és sok ehhez hasonló. Ezekből az apróságokból és a szerző mindent átfonó lelkesedéséből alakul ki az a kép, amelyet ezek az angliai hetek alakítottak ki lelkében: csupa derű, boldogság, jókedv, gyermekkacaj és sok-sok magyar siker. Tündérmesébe illő világot rajzol ez a könyv.

F. J.

Dóczy Jenő Arany János-a. (Életképek. Bp. é. n. 278 l. Génus-kiadás.) Az Arany-kultusz szépirodalmi nyomai mennyiség, s csekély kivétellel érték dolgában sem vetekedhetnek a Petőfi-kegyelet hasonló emlékeivel. Ennek oka azonban nem csupán a két életsors ritmusának különbözőségében rejlik, hanem a szóbanforgó szellemi hagyatékok adottságának s az utókornak viszonyában. A magyarázat igen egyszerű: az ifjúság vitalitásának költői megszólaltatója mindig népszerűbb s talán maradandóbb hatású, mint a lehiggadt kor élményválságainak művészi hangadója.

De noha az Arany-kultusz szépirodalmi emlékei sokkal kisebb számúak a Petőfiéinél, változatosságban csak kevésse maradnak emezek mögött. A költő halálát gyászoló elégiákon kívül nagy helyet foglalnak el közöttük a különböző alkalmi (szoborleleplezési, centenáriumi stb.) versek, melyekben jellemzően tükröződik az egykorú közhangulat ünnepi magatartása. Velük egyidejűleg az öncélúság jegyében fogant megemlékezések s némely Arany-műre írt költői visszhangok is föltűnnek. A kedveltségük révén szellemi tömegcikké vált idézetek, szállóigék és reflexiók mellől az aktualitáshoz igazodó paródiák sem hiányoznak, mintegy jelezve, hogy a nagy költő főbb alkotásai könnyen följúduló elemei a művelt köztudatnak.

Szép prózai mű aránylag kevés akad e kultikus színű kísérletek között, hacsak ide nem számítjuk a Petőfi emlékére írottak közül azokat, melyekben a főhős mellett a szalontai pályatárs alakját is beragyogja a kegyelet glóriája. Annál meglepőbb, hogy most Dóczy Jenő külön, egész kötet-

nyi novellisztikus jelenetsorban próbálja szemléltetni a Toldi költője életsorsának egyes változatait. Az írói technika ez új fogásaival kísérletező vállalkozás nem egészen ismeretlen az olvasók előtt; tudvalevő ugyanis, hogy Dóczy már évek hosszú sora óta foglalkozik az Arany-kultusz ily egyéni felfogású művelésével. Mostani kötete tehát inkább azért érdekes, mert az eddigi közlések tervszerű csoportosításával alkalmat nyújt az egész elgondolás együttes hatásának mérlegelésére.

E szempontból a kötet nyolc fejezete közül kettő (*Arany János neurasztheniája*, s az *Arany János, mint kritikus c. tanulmányok*) figyelmen kívül hagyható, mert — a jeles szerző tartalmas mondanivalói révén — ezek is elősegítik ugyan Arany egyéniségének és irodalmi jelentőségének megértését, lényegükben azonban másnemű célkitűzés eredményei, mint a könyv többi része. A borítékon is olvasható műfaji megjelölés, mely a kötet darabjait «életképek» néven foglalja össze, voltaképpen a mű első hat fejezetére vonatkozik. Közülök a *Tengeri morzsolás* és a *Janika nagy bűne* a költő gyermekkorának, — az *Egy téli éjtszaka* és a *Csonka torony aljában* címűek ifjúkorának, — a *kőrösi tanár* s az *út vége és az út eleje* pedig férfikorának «képszerű, korrajzi bemutatását» óhajtják adni.

Már az idézett felírásokból megállapítható, hogy a szerző képsorozata nem teljes. Nem is akar az lenni. Nem kíséri végig a költőt egész életútján, hanem csupán ott áll meg, ahol a közkezen forgó életrajzok szerint ismereteink kiegészítésre szorulnak. A szerző becsvágya az így fölvetődő kérdésekre kíván felelni. Sikere már most azon fordul meg, mi módon jut az óhajtott válaszokhoz, s mennyiben hajlandó az olvasó ezeket elfogadni.

Dóczy abból indul ki, hogy «Arany költészetét életének ismerete nélkül teljesen meg se lehetne érteni», azonban az idevágó adatszerű tények igen hiányosak. Már pedig az emiatt keletkező rejtélyeket valamiképpen mégis csak meg kell fejteni. De hogyan? Dóczy szerint úgy, hogy a költő «életének torzóját» képzeletből kell rekonstruálnunk? Olyasfajta eljárásra gondol, aminővel néha a csonka görög szobrokat próbálják megközelítően helyreállítani. Jól mondja, hogy ez a feladat nehéz, de nem lehetetlen. Mind-

járt arra is rámutat, hogy mily módszerrel igyekszik ő célhoz jutni. Szerinte a «korrajzi és életrajzi adatok kritikai megrostálása és egybeillesztése s a jellemnek, az egységnek intuitív beleélés útján való legteljesebb megismerése: szóval *kritikai tanulmány és művészi élmény együtt*» azok az eszközök, melyek biztosíthatják az «epikai hitelt».

Mindez igaz, s ha csupán ennyi szabadsággal élne a szerző, ettől műve — akár a szó betűszerinti értelmében vett — hiteles, művészi életrajz is lehetne. Dóczy azonban ennél jóval tovább megy, úgy hogy munkája igen érdekes és kellemes olvasmány, de nem hiteles életrajz (nem is annak készült), hanem elsősorban korrajzi és többkevesebb valószerűséggel ható novella-sorozat, melynek középpontjában Arany János személye áll. A többkevesebb valószerűsége való célzás itt nem jelent kicsinylést, csupán arra utal, hogy az az elképzelés, mellyel a szerző egyik-másik helyzetet rekonstruálja, bár joggal tart igényt a hitelességre, mégsem kelti mindenkiben az igazi életszerűség benyomását. Ilyen részlet pl. Arany és Petőfi szalontai találkozásának leírása. Ezt Dóczy a két költő műveiből vett szó szerinti átvételekkel hitelesíti, de megfélekedzik arról, hogy az írott és élőszóbeli közlés mód között elég nagy különbség van. Igaz, hogy a levél: írott társalgás, de a személyes társalgás életszerűségének megéreztetésére nem mindig alkalmas egy-egy terjedelmes levélidézet. A dolgokkal ismerős olvasónak e ponton az az érzése, hogy a főntebb említett kritikai tanulmány itt a kelle-ténél jobban érvényesül a művészi élmény rovására. Ellenkező esetben Arany talán beszédesebbnek, Petőfi pedig kevésbé szélesnek mutatkoznék. Szerencsére a mű további részeinek élvezetét nem zavarja meg ily fokozott hitelesítő törekvés.

Az igazság kedvéért azonban mindjárt megjegyezhető, hogy a szellemiségükkel tovább élő alakok köznapi helyzetekben való szerepeltetése sokszor igen kockázatos. Dóczy érdeme, hogy az ő ábrázolása a fenti észrevétel dacára sincs ellentétben az átlagköztudattal. Tapintata és művészi önfegyelmzése a többi jelenetek bemutatásában kevésbé hagyja cserben. Az a lelkes, kitartó elmélyedés, melyre Előszavában hivatkozik, figyelemre-

mélto és becses gyümölcsöt termett s alkalmas arra, hogy bámulatának tárgyát közelebb hozza olvasóihoz. Igen érdekes, de élő írótól származó szép-irodalmi műben kissé szokatlan jelenség a könyv függeléke, amely «jegyzetek» alakjában a szerző műhelytitkait is föltárja. Akinek az egyes fejezetek olvasása közben kételyei támadnának a korrajzi háttér megbízhatósága iránt, ily módon örömmel állapíthatja meg, hogy tamáskodása alaptalan volt, mert Dóczy valóban töviről-hegyire utána-járt mindennek, s «reális elképzelésében» csakugyan a valóság tényei öltöttek művészi formát. Különösen szembe-tűnő ez *Az út vége és az út eleje* c. részben, melynek Arany pályaválasztását magyarázó epizódjához «jegyzetül» még egy 1835-ről való röpiratot is közöl a függelék, úgy hogy az olvasó egészen könnyen ellenőrizheti a szerző rekonstruáló munkáját.

Ha mindehhez hozzávesszük, hogy a könyv előadásbeli sajátságai is híven simulnak a problémát-bogozó becs-vágyhoz, bizonyára csak elismeréssel üdvözölhetjük a kritikai tanulmány és művészi élmény frigyéből eredő szép művet s kívánjuk, hogy a szerző az ígért folytatás révén még több barátot szerezzen a tőle annyi szeretettel ápol-t Arany-kultusznak.

V. M.

En, Ady Endre. Irta: *Vajthó László.* (Széphalom Ktár, 12. sz. Szeged, 1929.) — Áprily Lajosnak van egy gyönyörű költeménye a megdicsőült Adyról. Dardanok és achájok, mindkét fél, a maga táborába akarja vonzolni a halott Patroklost; — ahogy egy «Ady és a konzervatív kritika» c. cikk (Nyugat, 1929 okt. 16.), még tíz év után is «arra» felé vonzolja, miután — szerinte — Vajthó a maga részéről — «erre» felé rángatta...

Vita tárgya lehet, hogy Ady milyen párthoz tartozott színleg avagy való-ságosan; sőt amennyiben «politizált», még a jölehet kor-és időszerű politikai kritikákat is kiérdemelte. Viszont a páratlan görög ókor áldatlan pártharciban, innen vagy onnan, a hazaáruló címet, száműzetést stb. a legtöbb hel-lén szellemóriás megszerezte anélkül, hogy akadt volna görög irodalomtörté-net, mely az illető költők vagy írók oeuvrejét efféle külső, életrajzi adatok alapján próbálná minősíteni. Vagy el tudnók-e képzelni, hogy annyszor be-széljünk «hazafiatalan» görög irodalom-ról, ahányszor ezt, a mai magyar kor-divat szerint, a görög arisztokrata-de-